

Irena Duszkiewicz

Innowacyjność gmin województwa podkarpackiego

Problematyka innowacyjności jest współcześnie częstym przedmiotem dyskusji zarówno teoretyków, jak i praktyków ekonomii. Łączona jest zwykle z poszczególnymi podmiotami gospodarczymi, ich sektorami, a także z działalnością Unii Europejskiej oraz władz państwowych i regionalnych.

Naukowa wymiana informacji i poglądów często dotyczy identyfikowania oraz akcentowania kolejnych dowodów głębokiego uzależnienia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, a także jego międzynarodowej konkurencyjności, od zdolności do kreowania i absorbowania innowacji. Prowadzone są też liczne dyskusje zmierzające do odpowiedzi na pytania, od jakich czynników zależy poziom innowacyjności gospodarki oraz kto, jak i przy wykorzystaniu jakich środków powinien stymulować wzrost tego poziomu.

Na wszystkich ponadlokalnych poziomach gospodarowania i polityki mamy do czynienia z długookresowymi planami proinnowacyjnych działań przyjmującymi formę strategiczną. Pojawia się zatem pytanie: czy strategiczne kreowanie innowacyjności terytorialnych układów społeczno-gospodarczych powinno kończyć się na poziomie regionalnym? Zdaniem autorki, odpowiedź na to pytanie jest negatywna. Istnieją bowiem liczne przesłanki budowy proinnowacyjnych, strategicznych koncepcji na poziomie lokalnym, rozumianym jako poziom gminny lub powiatowy.

Analiza treści strategii rozwoju gmin w woj. podkarpackim nie pozwala jednak na twierdzenie, iż są one często ukierunkowane na podnoszenie innowacyjności gospodarki lokalnej, lub chociażby w istotnym stopniu akcentują tę problematykę. Zwykle bowiem ich treść koncentruje się na wypełnianiu ustawowych zadań samorządowych. Tym niemniej istnieje możliwość zidentyfikowania strategii, które stanowią wyjątek od tej reguły.

Celem niniejszej pracy jest więc uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy strategiczne kreowanie innowacyjności terytorialnych układów społeczno-gospodarczych powinno kończyć się na poziomie regionalnym? Ponadto istotne znaczenie ma wskazanie czynników kształtujących przewagi konkurencyjne województwa podkarpackiego, mających źródło w innowacjach.

Teoretyczne podstawy rozwoju regionalnego – główne założenia

Zapoczątkowanie reformy systemowej w naszym kraju spowodowało iż gminy, powiaty, województwa samorządowe i regiony odrabiają zaległości poprzez rozwój. Rozwój jest wynikiem pozytywnych zmian wzrostu ilościowego i postępu jakościowego w systemach gospodarczych, społecznych i przyrodniczych. Określa się go, jako proces wszelkich zmian zachodzących w regionie, w dużej mierze proces ekonomiczny – transformacja czynników i zasobów regionalnych w dobra i usługi.

Po drugie, jest to podstawa zmian w sposobie, poziomie i jakości życia mieszkańców regionu, a zatem również proces społeczny. Po trzecie, to postęp techniczny i technologiczny mający na celu pełniejsze, racjonalne wykorzystywanie czynników i zasobów regionu. Po czwarte, jest to proces wymiany między człowiekiem a środowiskiem, określane mianem rozwoju ekologicznego.

Uważa się, że aby mówić w pełni o rozwoju regionalnym, proces ten powinien obejmować zmiany zachodzące jednocześnie we wszystkich tych czterech obszarach. Ażeby rozwój regionalny dokonywał się w takim całościowym wymiarze, a ponadto był efektywny i skuteczny, powinien uwzględniać cele polityki regionalnej. W praktyce z jednej strony wzmacniać silne strony, czyli czynniki rozwoju regionu, a z drugiej pokonywać istniejące bariery⁵⁾.

Rozwój gospodarki, niezależnie od jej organizacji przestrzennej (narodowa, regionalna czy lokalna), kształtowany jest przez lokowanie na określonym terenie działalności podmiotów gospodarczych, z czym wiążą się najczęściej różnego rodzaju inwestycje. Skala tych inwestycji między innymi decyduje o jej sile i kierunkach. Ażeby badać, wyjaśniać i prognozować rozmieszczenie różnych kategorii działalności gospodarczej, formułowano dotychczas i rozwijano teorie lokalizacji:

- Teoria lokalizacji produkcji rolnej – w modelu, który sformułował J.H. von Thunen, zasadnicze znaczenie dla wyboru najkorzystniejszego rodzaju i miejsca uprawy ma rynek zbytu, a właściwie odległości od niego, a zatem koszty transportu.
- Teoria lokalizacji przemysłu (pojedynczego zakładu przemysłowego) – dotyczyła ona lokalizacji jednego zakładu przemysłowego, zapewniającej maksymalną oszczędność kosztów.
- Teoria bazy ekonomicznej – wiązana głównie z problematyką rozwoju mia-

sta. Jej podstawowe założenie w zakresie rozwoju regionalnego i lokalnego sprowadzało się do twierdzenia, że rozwój ten opiera się na działalności eksportowej. Stąd przyjęto, że firmy i sektory tworzą bazę ekonomiczną tego terytorium, a więc są podstawą gospodarki. Teoria ta sprowadza się do określenia roli endogenicznych i egzogenicznych czynników uczestniczących w procesie rozwoju jednostki osadniczej – miasta. Wymierny rozwój lokalny będzie się urzeczywistniał podczas realizacji zadań ponadlokalnych. Podstawowym warunkiem realizowania tej procedury rozwoju lokalnego jest istnienie w danej gminie (mieście) takiej bazy rozwojowej, która w sposób znaczący zwiększy przestrzenny wymiar oddziaływania zlokalizowanych tam podmiotów gospodarczych, producentów dóbr i usług¹⁴⁾.

- Teoria miejsc centralnych W. Christallera – w tej teorii spotykamy dwie zasady porządkujące układy osadnicze dotyczące w równym stopniu tak producentów jak i konsumentów, gdzie minimalizacja kosztów i maksymalizacja zysków są głównymi czynnikami rządzącymi liczbą, wielkością i rozmieszczeniem miejsc, kształtując hierarchiczną strukturę porządku przestrzennego, zaś czynniki produkcji wpływają na strukturę osadnictwa.
- Teoria biegunów wzrostu F. Perroux – w pierwszym etapie odnosiła się ona przede wszystkim do dominujących na rynku podmiotów gospodarczych (najbardziej rozwiniętych przedsiębiorstw czy gałęzi przemysłu i sektorów), w drugim etapie rozwoju ustalenia teorii odniesiono ją do najbardziej rozwiniętych regionów. To w tak zwanych obszarach metropolitalnych lokują swą działalność zaawansowane technologicznie gałęzie przemysłu, silnie konkurencyjne na arenie międzynarodowej. Miejsca te stają się więc biegunami wzrostu¹⁴⁾.

- Teoria geograficznych centrów wzrostu A. Hirschmana, zbliżona do teorii biegunów wzrostu – według Hirschmana rozwój gospodarczy dokonuje się nierównomiernie i jest skoncentrowany w tak zwanych geograficznych centrach wzrostu, a następnie rozprzestrzenia się na obszary sąsiadujące¹³.

Rozwój regionalny dotyczy wielu pól działania, począwszy od inwestycji w infrastrukturę społeczną i ekonomiczną, w badania i rozwój, zasoby ludzkie jak i otoczenie. Wspierane regiony stają się motorem wspierania mechanizmu rynkowego, tworzą warunki do współpracy podmiotów polityki regionalnej, jak i konkurencyjności regionów¹⁷.

Konkurencyjność gmin w wymiarze lokalnym i regionalnym

Konkurencyjność jest dziedziną ekonomiczną, gdzie możemy ją analizować na wielu poziomach agregacji społeczno-gospodarczej, zaczynając od pojedynczych podmiotów sektora prywatnego i publicznego, kończąc na gospodarce w wymiarze lokalnym, regionalnym i międzynarodowym¹⁴. Konkurencyjność to również możliwość i umiejętność rywalizacji ze strony innych podmiotów działających w tej samej branży. Konkurencyjność utożsamia się z działalnością gospodarczą oraz społecznym dążeniem do zajęcia lepszego stanowiska, stała się ona również główną domeną jednostek terytorialnych. Konkurencyjność gmin i regionów to trwała przewaga uzyskana przez dany podmiot dzięki lokalizacji w określonym miejscu, oraz proces podmiotowego konkurowania władz publicznych¹⁸.

Gmina, aby być postrzegana jako konkurencyjna, musi znaleźć coś co odróżni ją od pozostałych. W grze konkurencyjnej gminy wykorzystują narzędzia znane z biznesu: świadome kreowanie produktu, jego promocję oraz zwiększanie dostęp-

ności. Problemem gmin jest konieczność równoczesnego dotarcia do różnych grup docelowych, znacznie się od siebie różniących. Wymagania wszystkich grup wobec gminy łączy jednakże oczekiwanie profesjonalizmu i szczerości wobec nich.

Samorządy konkurują ze sobą pośrednio, poprzez tworzenie:

- pozytywnej tożsamości – obraz widziany przez mieszkańców,
- pozytywnego wizerunku – obraz widziany przez potencjalnych inwestorów, wyobrażenie, jakie o gminie ma jej otoczenie, wykorzystując w tym celu klasyczne public relations.

Pozytywny wizerunek jest nośnikiem informacji o gminie, a przez to wpływa na decyzje wyboru, przedstawia walory dodatkowe związane z jej prestiżem (zamożna gmina, plany rozwoju), tworzy zaufanie do urzędu (odniesione sukcesy gospodarcze), nie tylko wyróżnia gminę, ale wpływa na decyzje inwestorów.

Wyniki badania empirycznego

Narzędziem wykorzystanym do badań naukowych były ankiety według wcześniej zbudowanych, opiniowanych kwestionariuszy, które służyły usystematyzowaniu informacji podanych w wywiadach swobodnych. Główne cele wyznaczone w badaniach mogły być zrealizowane poprzez spełnienie wielu celów szczegółowych, dla których skonstruowano narzędzia badawcze. Celem badania była ocena działań proinnowacyjnych gmin położonych na obszarach wiejskich, oraz dokonanie oceny skuteczności instrumentów wspierania innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw stosowanych przez te gminy.

Spośród 149 gmin województwa podkarpackiego badanie przeprowadzono, metodą badań jakościowych z zastosowaniem ankiet i wywiadów, w 116, z czego 83 to były gminy wiejskie. Badania prze-

prowadzono także na podstawie aktualnych informacji zawartych na stronach internetowych wykazu gmin Urzędu Statystycznego. Odnosiły się one do następujących zagadnień: strategiczne kierunki rozwoju i współpracy, relacje międzyorganizacyjne i potencjał innowacyjny, partnerstwo i współpraca, wsparcie rozwoju innowacji, powstanie nowych podmiotów, nowej techniki i technologii.

Punktem wyjścia prezentacji wyników jest charakterystyka województwa podkarpackiego jako środowiska innowacyjnego. Województwo podkarpackie – jednostka podziału administracyjnego Polski, jedno z 16 województw utworzonych w 1999 roku. Powstało poprzez scalenie ziem dawnego województwa rzeszowskiego sprzed 1975 roku (z wyjątkiem powiatu gorlickiego), tj. województw przemyskiego i rzeszowskiego, oraz części krośnieńskiego, tarnobrzaskiego i tarnowskiego. Pod względem powierzchni (17 846 km²) województwo zajmuje 11 miejsce w kraju, a liczby mieszkańców (2 103 505) jest na 9 miejscu w Polsce.

Cel generalny strategii województwa do roku 2020 został sformułowany następująco: województwo podkarpackie powinno stać się obszarem zrównoważonego rozwoju, integrującym cele społeczne, ekologiczne i gospodarcze oraz zapewniającym możliwości realizacji potrzeb społeczeństwa i osiągnięcie wysokiego standardu życia.

Pod względem PKB liczonym *per capita*, podkarpackie z kwotą 14 568 zł/os. plasowało się na 12. miejscu w kraju, przy średniej krajowej 18 432 zł/os. (w 2002 roku). W latach 1995-2002 PKB *per capita* kształtował się na poziomie 77-79 proc. średniej krajowej. Procentowy udział poszczególnych rodzajów podmiotów gospodarczych w regionie był zbliżony do średniej krajowej. Mniej niż średnio w kraju było w 2002 roku spółek handlowych i spółek cywilnych, więcej podmiotów prowadzonych przez osoby fizyczne.

Słabą stroną regionu jest wciąż niski stopień powiązania nauki z przemysłem. Jej przełamaniu ma służyć powołane z inicjatywy samorządu województwa Podkarpackie Centrum Innowacji i Transferu Technologii. Badane gminy zwracają uwagę na kierowanie się w rozwoju orientacją strategiczną. Jest ona ukierunkowana głównie na rozwój przedsiębiorczości, dzięki pozyskaniu funduszy strukturalnych, rozwój mikroprzedsiębiorstw, wzrost konkurencyjności, innowacyjność, rozwój przedsiębiorczości dzięki doradztwu i rozwojowi otoczenia okołobiznesowego. Te cechy województwa wpłynęły na warunki tworzenia innowacyjnej gospodarki lokalnej na obszarach wiejskich.

Cechy województwa podkarpackiego jako środowiska innowacyjnego wpłynęły na strategiczne kierunki rozwoju i współpracy badanych gmin. Z racji niskiego poziomu zamożności regionu, większość gmin opiera swoje strategie na rozwoju przedsiębiorczości na środkach z UE. 92 proc. badanych gmin stwierdziło, że kierunkiem rozwoju strategicznego jest rozwój przedsiębiorczości dzięki pozyskaniu funduszy strukturalnych (36 proc.). Rozwój mikroprzedsiębiorstw wskazało 30 proc. respondentów, a poniżej 20 proc. wskazań dotyczyło takich elementów jak: wzrost konkurencyjności (16 proc.), innowacyjność (11 proc.), rozwój przedsiębiorczości dzięki doradztwu i rozwojowi otoczenia okołobiznesowego (9 proc.), powstanie inkubatora, parku technologicznego lub innej inwestycji wspierającej biznes (4 proc.).

W następnej kolejności gminy zwracają uwagę na drobną przedsiębiorczość. Wybierając kierunki strategicznego rozwoju, gminy koncentrują się na turystyce, ze wskazaniem na agroturystykę.

Charakterystyczne jest, że na 116 wypełnionych ankiet tylko 41 respondentów wskazało sposoby wsparcia dla przedsiębiorców, 17 z nich (41 proc.) wskazało pomoc przy uzyskaniu środków finanso-

wych, 11 respondentów (27 proc.) pomagało mikroprzedsiębiorcom w szkoleniu i doskonaleniu zawodowym personelu, 7 respondentów (17 proc.) pomogło w wyszukiwaniu partnerów biznesowych, tworzeniu biznesplanów i studiów wykonalności nowej inwestycji.

Wśród badanych gmin wskazania największego waloru konkurencyjnego kształtowały się następująco: produkt regionalny – 12 proc., położenie geograficzne – 64 proc., pomoc w pokonywaniu barier biurowatycznych – 6 proc., infrastruktura techniczna – 26 proc., infrastruktura drogowa – 34 proc., bliski dostęp do autostrad, dróg – 15 proc., inwestycje w kanalizację – 28 proc., inwestycje w wodociągi – 37 proc., inwestycje w gazyfikację – 9 proc., tania siła robocza – 31 proc., obszar pod inwestycje – 14 proc., Specjalna Strefa Ekonomiczna – 13 proc., Park Technologiczny – 1 proc. Zwraca uwagę to, że gminy kształtując tzw. atut w walce konkurencyjnej, upatrują go przede wszystkim w położeniu geograficznym. Jest to o tyle problematyczne, że położenia geograficznego nie można zmienić, a co najwyżej uatrakcyjnić.

Ewidentną barierą rozwoju gminy, zdaniem respondentów, jest brak środków finansowych (61 proc.), biurokracja i częste zmiany w prawie (20 proc.), brak inwestorów (19 proc.). Wnioski: szans na rozwój gminy upatrują przede wszystkim w środkach finansowych, a zatem ich brak staje się główną barierą rozwoju, co może wynikać z dużych wydatków na rozbudowę infrastruktury technicznej. Znacznie mniej respondentów wskazało na hamującą rolę innych czynników, takich jak niska aktywność społeczna, infrastruktura techniczna i drogowa, brak terenów inwestycyjnych i bezrobocie.

W badaniu były także rozpatrywane relacje międzyorganizacyjne i potencjał innowacyjny gmin. Zmiany w systemach gospodarczych, społecznych, coraz częściej są podyktowane wpływem miękkich

elementów otoczenia, do których należą: kultura osobista, style zarządzania, informacja, kapitał intelektualny, prestiż organizacji oraz umiejętność kształtowania relacji międzyorganizacyjnych.

Bardzo istotne znaczenie dla funkcjonowania organizacji jako systemu otwartego ma jej otoczenie. W przypadku każdej organizacji można wyodrębnić jej otoczenie zewnętrzne i wewnętrzne. Otoczenie zewnętrzne jest wszystkim tym, co jest poza organizacją, co może na nią oddziaływać, natomiast otoczenie wewnętrzne tworzą warunki i siły samej organizacji. W otoczeniu zewnętrznym gminy jako podmiotu gospodarczego wyróżnia się także jej otoczenie konkurencyjne lub kooperacyjne. Składają się na nie gminy sąsiednie. Z otoczeniem tym dana gmina, definiowana jako podmiot gospodarczy, może prowadzić wspólne przedsięwzięcia inwestycyjne, dotyczące np. infrastruktury technicznej, ochrony środowiska przyrodniczego, obiektów turystyczno-wypoczynkowych czy sportowych, oraz współpracować przy realizacji określonego zadania, zgodnie z ustawą o samorządzie terytorialnym (np. dostawa wody i energii). Ponadto najczęściej jest to otoczenie konkurencyjne gminy. Gminy konkurują o siłę nabywczą ludności, o przyciągnięcie nowego kapitału, itp.¹²⁾

Według opinii gmin, czynnikami mogącymi poprawić tę pozycję są: zdobycie nowych rynków zbytu (25 proc.), pozyskanie zewnętrznych środków finansowych (23 proc.), rozszerzenie działalności o nowe produkty i usługi (11 proc.). W znacznie mniejszym stopniu zwracano uwagę na poprawę jakości produktów i usług, wzrost nakładów na reklamę, wprowadzenie zmian organizacyjnych w firmie.

Z badań wynika, iż przedsiębiorstwa bardzo szeroko orientują się na rozwój w gminie. Sukces ich rozwoju zależy od nich samych, ale też od gminy, która stwarza im możliwości w określonym obszarze.

Analiza nasuwa pytanie: czy gmina podjęła działania w celu poprawy pozycji konkurencyjnej? Wśród badanych gmin 59 z nich (tj. 64 proc.) odpowiedziało, że podjęły działania, zaś 33 gminy (36 proc.) udzieliły odpowiedzi przeczącej.

Do ciekawych wniosków prowadzi analiza odpowiedzi badanych na pytanie o bariery rozwoju przedsiębiorstw. Jak pokazano, największymi barierami rozwoju przedsiębiorstw w gminie są: brak kapitału, brak poczucia stabilności prawnej oraz niestabilność rynku zbytu, zbyt wysokie koszty wdrażania innowacyjnych rozwiązań, trudności w dostępie do tanich kredytów, gwarancji, poręczeń, silna konkurencja, brak współpracy z instytucjami otoczenia biznesu. Konkretnie wskazania były następujące: niestabilność rynku zbytu – 38 proc., brak kapitału – 45 proc., brak poczucia stabilności prawnej – 38 proc., zbyt wysokie koszty wdrażania innowacyjnych rozwiązań 26 proc., brak współpracy z instytucjami otoczenia biznesu – 10 proc., trudności w dostępie do tanich kredytów, gwarancji, poręczeń – 27 proc.

Z badań wynika, że mikropodmioty dostrzegają wiele barier rozwoju uwarunkowanych aspektami finansowymi, prawnymi itp., które wynikają z braku stabilizacji systemu makroekonomicznego państwa.

Ważnym elementem w ofercie gmin województwa podkarpackiego w staraniach o nowych przedsiębiorców jest pomoc w działaniach zmierzających do pozyskania środków z UE. Jak wynika z badań ankietowych, 86 proc. gmin podjęło działania umożliwiające przedsiębiorcom pozyskanie środków z UE.

Kolejnym rozpatrywanym aspektem innowacyjności gmin była kwestia partnerstwa i współpracy. W odniesieniu do regionu partnerstwo oznacza przede wszystkim włączenie się w proces podejmowania decyzji i ich realizację, przez

odpowiednie szczeble władz wspólnotowych i krajowych, jak również instytucje i środowiska regionalne oraz lokalne, najlepiej znające potrzeby i możliwości swego regionu.

Gminy podkarpackie są zainteresowane współpracą z przedsiębiorstwami (mikroprzedsiębiorstwami), gdyż przewidują one wśród podmiotów gospodarczych regionu. Współpraca uwzględnia również wsparcie, jakie gminy udzielają mikropodmiotom. Na 116 gmin 41 proc. stwierdziło, że udzielają wsparcia mikropodmiotom. Pomoc przybiera następujące formy: pozyskanie środków finansowych (41 proc.), szkolenia i doskonalenie zawodowe personelu (27 proc.), wyszukiwanie partnerów biznesowych (17 proc.), pomoc w ocenie technologii i możliwości wprowadzenia zmian w zakresie produktu, usługi, procesów (10 proc.), pomoc w planowaniu, organizacji firmy (12 proc.), pomoc w sprzedaży i marketingu (12 proc.), w promowaniu działalności firmy (17 proc.), rozwój nowego produktu/ technologii/usługi (7 proc.), szkolenia w zakresie tworzenia systemów kontroli i zapewniania jakości (5 proc.).

Wsparcie stanowi ważny element rozwoju społeczno-gospodarczego regionu podkarpackiego. Wyniki te potwierdzają synergię na poziomie gmina – przedsiębiorstwo.

Przejawem partnerskiego układu jest współpraca gmin z otoczeniem zewnętrznym, w wymiarach: lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Wszystkie badane gminy deklarują współpracę z otoczeniem na poziomie lokalnym, 86 proc. na poziomie regionalnym, 49 proc. na krajowym, a międzynarodowym – 25 proc. Współpraca międzynarodowa gmin dotyczy przede wszystkim krajów UE. Na 116 gmin jedynie 19 proc. współpracuje z Czechami. Sytuacja ta może wynikać np. ze słabej znajomości języków obcych, co stanowi skuteczną barierę rozwojową.

Kluczem do konkurencyjności jest innowacja, a tempo zmian w technice i technologii sprawia, że tylko przedsiębiorstwo innowacyjne może utrzymać się na rynku. Obecnie wszystkie przedsiębiorstwa, nawet te najmniejsze, znajdują się pod silną presją wprowadzania innowacji, i to często równocześnie w wielu dziedzinach (nowe produkty, techniki i technologie, organizacja, relacje z partnerami, itp.).

W 27 badanych gminach istnieją Gminne Ośrodki Przedsiębiorczości, zaś w 71 nie ma tego typu instytucji. 90 proc. badanych gmin potwierdziło istnienie na ich terenie różnych form wspierania przedsiębiorczości: szkolenia, kursy (29 proc.), tworzenie instytucji i stanowisk wspierania przedsiębiorczości (11 proc.), rozwój infrastruktury technicznej, budowlanej, itd. (10 proc.). Zatem gminy wykazują chęć do współpracy, co z kolei wpływa pozytywnie na dalszy rozwój.

Ważnym elementem, który w działalności instytucji wspierających przedsiębiorczość jest oceniany najlepiej, są szkolenia. Na 116 zbadanych gmin odpowiedzi udzieliło 98 proc. Wynika z nich, że 48 proc. gmin nie prowadzi takich działań. Może to wynikać z ewidentnego braku zainteresowania, jednak kwestia ta wymaga dalszego zbadania.

Ostatni temat badania był związany z przemianami zachodzącymi we wszystkich sferach aktywności gospodarczej i podejmowaniem działań adaptacyjnych przez przedsiębiorstwa. Spośród badanych gmin 90 proc. stwierdziło, że mogą na ich terenie pojawić się nowe produkty, techniki, technologie w następujących branżach: turystyka i agroturystyka (19 proc.), rolnictwo (14 proc.), przetwórstwo rolno-spożywcze (14 proc.), wydobywanie i przetwarzanie surowców mineralnych (10 proc.), budownictwo (10 proc.), branża IT (7 proc.).

Elementem budującym konkurencyjność jest wdrażanie procesu innowacji. W 78 gminach głównymi sposobami

wzrostu i przyspieszania procesu innowacji są: zwiększenie zewnętrznych środków finansowych (27 proc.), nowe technologie z dobrze wykwalifikowaną kadrą (12 proc.), informatyzacja (10 proc.). W 93 gminach deklarowano, że gmina powinna udzielać pomocy przedsiębiorcom w postaci: ulg podatkowych (55 proc.), pozyskiwania terenów pod inwestycje (15 proc.), uproszczenia przepisów prawnych (8 proc.), pomocy w uzyskaniu środków z UE (4 proc.). Z badań wypływa wniosek, że gminy orientują się na wsparcie „swoich” przedsiębiorców, oferując im szeroki wachlarz zachęt.

Elementem nieodzownym przy tworzeniu klimatu innowacyjności jest wsparcie jednostek naukowo-badawczych i szkół wyższych. Z badań wynika, że gminy dostrzegają konieczność tworzenia nowych technologii, zbliżania nauki i biznesu. Na 116 gmin 87 proc. wypowiedziało się na temat pomocy, jaką winny okazać jednostki naukowo-badawcze i szkoły wyższe. Wskazywano następujące formy wsparcia rozwoju: tworzenie nowych technologii (33 proc.), udostępnianie wyników badań naukowych, nowych technologii (20 proc.), promocyjne ceny szkoleń, studiów, kursów (11 proc.), dostosowanie kierunku kształcenia do potrzeb rynku (9 proc.).

Podsumowanie

Celem niniejszej pracy było odpowiedzieć na pytanie, czy strategiczne kreowanie innowacyjności terytorialnych układów społeczno-gospodarczych powinno kończyć się na poziomie regionalnym? Ponadto praca miała na celu wskazanie czynników kształtujących przewagę konkurencyjne województwa podkarpackiego, mających źródło w innowacjach.

Odpowiedź na pierwsze pytanie jest negatywna. Współcześnie do walki konkurencyjnej stanęły układy terytorialne państwa, regiony, miasta i gminy, które konkurują o kapitał, miejsca pracy, pra-

owników o wyższych kwalifikacjach, zdolnych do wytwarzania innowacji i stosowania nowych, zaawansowanych technologii oraz do zarządzania wielkimi korporacjami. Wymaga to tworzenia regionalnego systemu innowacyjnego w oparciu o jego lokalne odpowiedniki.

Niewątpliwe szanse obszarów wiejskich województwa tworzą: walory turystyczne, jakość środowiska przyrodniczego, możliwość atrakcyjnego spędzenia wolnego czasu. Główne inwestycje strategiczne powinny zatem obejmować: wsparcie rozwoju usług, informatyzacji społeczeństwa, współpracy między światem biznesu i światem nauki, rozwój infrastruktury, poprawę wizerunku miasta, tworzenie nowych miejsc pracy, wspieranie przedsiębiorstw, aktywizację gospodarczą terenów rolniczych.

Wobec nowych wyzwań ekonomiczno-społecznych województwa, głównym celem zarządzania powinno się stać umiejętne wykorzystanie potencjałów dla eliminowania braków kapitałowych i tworzenia nowych miejsc pracy. Pewną rolę w rozwoju regionu może odegrać także zmodernizowane rolnictwo produkujące wyroby wysokiej jakości, ekologiczne i w miarę możliwości wysoko przetworzone, co jest szansą dla rozwoju przemysłu spożywczego. Natomiast przed poważnymi

wyzwaniami stają także tradycyjne branże, jak przemysł materiałów budowlanych i budownictwo.

Konieczne jest również powstrzymanie degradacji rolnictwa, dzięki zapewnieniu środków pomocowych oraz uświadamianiu młodym rolnikom konieczności restrukturyzacji. Bardzo ważne jest wprowadzanie innowacji technicznych i technologicznych w przedsiębiorstwach, w celu uatrakcyjnienia oferty przedsiębiorstw i zwiększenia ich konkurencyjności na rynku. Nie da się przecenić znaczenia takich inwestycji infrastrukturalnych, jak rozbudowa tras ekspresowych i dróg krajowych w województwie.

Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości przez władze lokalne, które tworzą sprzyjające przedsiębiorczości warunki rozwoju, może zdeterminować powstanie partnerstwa regionalnego, klastrów albo sieci relacji bezpośrednich lub pośrednich. Przy pewnym poziomie rozwoju sieci lokalnych relacji międzyorganizacyjnych powstają przesłanki do wzrostu kapitału społecznego; w pewnych warunkach mogą się tworzyć quasi-klastry lokalne, stwarzające możliwości dalszej intensyfikacji relacji międzyorganizacyjnych, co generuje dodatkową synergię, sprzyja wzrostowi przedsiębiorczości w sieci (klastrze), podnosi konkurencyjność¹²⁾.

Bibliografia:

1. Bauer R., Leśniewski M.A., *Strategie wzrostu konkurencyjności regionów*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2004.
2. Bolesta-Kukułka K., *Świat organizacji*, [w:] *Zarządzanie – teoria i praktyka*, A.K. Koźmiński, W. Piotrowski (red.), WN PWN, Warszawa 1996.
3. Bról R., *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010.
4. Dziemianowicz W., *Konkurencyjność gmin w świetle relacji władze lokalne – inwestorzy zagraniczni*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
5. Kosiedowski W., *Samorząd terytorialny w procesie rozwoju regionalnego i lokalnego*, TNOiK Dom Organizatora, Toruń 2005, s. 20-23.
6. Kuciński K., *Przestrzeń operacyjna firmy a jej otoczenie lokalne*, [w:] *Lokalne uwarunkowania przedsiębiorczości*, K. Kuciński (red.), Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1999.

7. Lubińska T., *Nowe zarządzanie publiczne – skuteczność i efektywność*, Difin, Warszawa 2009.
8. Nelson R., *National innovation systems. A comparative analysis*, Oxford University Press, New York 1993.
9. Nowak-Far A., *Globalna konkurencja*, WN PWN, Warszawa–Poznań 2000.
10. Romanowska M., *Strategie rozwoju i konkurencji*, Wyd. CIM, Warszawa 1998.
11. Stankiewicz M.J., *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, TNOiK Dom Organizatora, Toruń 2002.
12. Steinmann H., Schreyogg G., *Zarządzanie. Podstawy zarządzania przedsiębiorstwem*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1995, s. 283, 288.
13. Strzelecki Z., *Gospodarka regionalna i lokalna*, WN PWN, Warszawa 2008, s. 82-85.
14. Szewczuk A., *Rozwój lokalny i regionalny – teoria i praktyka*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 38-41, 257.
15. Wawrzyniak B., *Odnawianie przedsiębiorstwa na spotkanie XXI wieku*, Poltext, Warszawa 1999.
16. Wawrzyniak B., *Zarządzanie regionem*, „Miscellanea Oeconomica”, WZiA WSP w Kielcach, Kielce 2000.
17. Woźniak D., *Modele polityki rozwoju regionalnego a konkurencyjność na przykładzie województwa małopolskiego*, maszynopis powielony, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2005, s. 46-48.
18. www.wsrl.pl.

Mgr **Irena Duszkiewicz**, doktorantka Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie, SGH.